

Sygn. akt III UK 81/19

POSTANOWIENIE

Dnia 21 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem zainteresowanych: W.N., M.O., J.P., A.P., B.P., D. - Port spółki z
ograniczoną odpowiedzialnością w S., E. - Port spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w S.
o objęcie ubezpieczeniem społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21
listopada 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 16 sierpnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. nie obciąża odwołującej się Spółki kosztami zastępstwa
procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzjami z 28 listopada 2014 r. stwierdził, że zatrudnieni M.O., J.P., A.P., W.N. i B.P. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z D. Sp. z o.o. bądź E. [...] Sp. z o.o., a wykonywanych na rzecz P. Sp. z o.o. w S., tj. pracodawcy z którym pozostawali jednocześnie w stosunku pracy, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownicy płatnika składek P. Sp. z o.o. w S., w rozumieniu art. 8 ust. 2a, w okresach

wyszczególnionych w ww. decyzjach i z podstawą wymiaru składek tam wskazaną. Organ rentowy stwierdził, że płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z ww. tytułu jest P. Sp. z o.o. w S..

Odwołanie złożył płatnik P. Sp. z o.o. w S. podnosząc, że ubezpieczeni z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z D. [...] Sp. z o.o. nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu i zdrowotnemu jako pracownicy płatnika składek, stąd nie jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za zatrudnionego B. M. z tytułu pracy wykonywanej na rzecz D. [...] Sp. z o.o.

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z 16 grudnia 2016 r., sygn. akt VI U (...), oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 16 sierpnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...), oddalił apelację płatnika składek od powyższego wyroku Sądu Okręgowego (pkt 1) i odstąpił od obciążenia płatnika składek kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt 2).

P. sp. z o.o. zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego:

1) art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako ustawa systemowa) w zw. z art. 2 Kodeksu pracy (dalej jako k.p.) - przez jego błędną wykładnię skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającą na uznaniu, iż przepis ten rozszerza pojęcie pracownika na dalszą aktywność pracownika w ramach umowy cywilnoprawnej, jeżeli w jej ramach świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy w sytuacji, gdy w istocie przepis ten, w przypadkach nim przewidzianych, przewiduje jedynie obowiązek objęcia strony świadczącej usługi ubezpieczeniami społecznymi na takich samych zasadach jak pracownika;

2) art. 18 ust. 1a w zw. z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej - przez jego błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającą na uznaniu, iż odwołująca się jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne za zainteresowanych w niniejszej sprawie z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez zainteresowanych, będących jednocześnie pracownikami odwołującej się, z podmiotami trzecimi, tj. D. Sp. z o.o. i E. Sp. z o.o., w sytuacji gdy - wbrew ocenie

Sądu - przepis ten nie modyfikuje generalnej zasady, iż jednostka organizacyjna pozostająca z osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, jest płatnikiem składek w stosunku do tej osoby.

Ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd Najwyższy powyższych zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego, skarżący zarzucił skarżonemu orzeczeniu naruszenie niżej wymienionych przepisów prawa materialnego:

1) art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zw. z art. 84 oraz art. 217 Konstytucji RP - przez ich błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającym na wykreowaniu przez sądy obowiązku ponoszenia przez odwołującą się spółkę daniny publicznej, jaką są składki na ubezpieczenie społeczne, w drodze wykładni rozszerzającej przepis art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, podczas gdy zgodnie z przepisami art. 84 i art. 117 Konstytucji RP, obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych powinien być normowany wyłącznie przez akt rangi ustawowej, zaś zakaz rozszerzającego interpretowania przepisów dotyczy nie tylko wyjątków, ale także przepisów nakładających obowiązek płacenia tych danin;

2) art. 18 ust. 1a ustawy systemowej w zw. z art. 2 Konstytucji RP - przez jego błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, w zakresie w jakim przepis ten nakłada na odwołującą się - jako płatnika - obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne interesowanych w niniejszej sprawie z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez interesowanych, będących jednocześnie pracownikami odwołującej się, z podmiotami trzecimi, tj. D. Sp. z o.o. i EE. Sp. z o.o. w sytuacji, gdy jednocześnie w przepisach prawa nie przewidziano instrumentów prawnych służących wykonaniu przez odwołującą się nałożonych na nią obowiązków (w szczególności ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne), co stanowi naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady demokratycznego państwa prawnego;

3) art. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 7 i 8 oraz art. 83d ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy i

nieuwzględnienie faktu, iż oddalenie apelacji P. Sp. z o.o. i w konsekwencji utrzymanie w mocy orzeczenia Sądu I instancji oraz spornej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Szczecinie będzie stanowiło naruszenie fundamentalnych zasad demokratycznego państwa prawnego, tj. nieretroakcji prawa i jego wykładni oraz zaufania do organów państwa.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zw. z art. 2 k.p. oraz art. 18 ust. 1a w zw. z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej, a także występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego:

„Czy w świetle art. 84 i art. 217 Konstytucji RP dopuszczalne jest nałożenie na pracodawcę, którego pracownik zawarł umowę cywilnoprawną z osobą trzecią, na podstawie której to umowy świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy, obowiązku ustalania, obliczania, potrącania i terminowego odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez tego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, w drodze rozszerzającej wykładni art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej?”,

a w przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie:

„Czy pracodawcy, zobowiązanemu na podstawie art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej do ustalenia, obliczenia, potrącania i terminowego odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jeśli praca ta świadczona jest na rzecz tego pracodawcy, przysługują instrumenty prawne uprawniające do żądania od pracownika oraz od osoby trzeciej, z którą pracownik ten związany jest jedną z umów cywilnoprawnych wskazanych w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, informacji o istnieniu ważnie zawartej umowy cywilnoprawnej między pracownikiem a osobą trzecią oraz treści tej umowy cywilnoprawnej, w szczególności w odniesieniu do informacji o wysokości wynagrodzenia ustalonego pomiędzy stronami umowy cywilnoprawnej, stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za tego pracownika?”.

Mając wszystko powyższe na uwadze, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie w całości oraz uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w S. w całości i przekazanie Sądowi pierwszej instancji sprawy do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów dotychczasowego postępowania.

Ewentualnie, w przypadku uznania przez Sąd Najwyższy, iż podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, zaś podstawa naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona, skarżący wniósł o:

1) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, że ubezpieczeni z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z D. Sp. z o.o. i E. Sp. z o.o. nie podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu jako pracownicy płatnika składek, a nadto, iż P. Sp. z o.o. nie jest płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych, z tytułu pracy świadczonej przez zainteresowanych na rzecz D. Sp. z o.o. i E. Sp. z o.o.;

2) zasądzenie na rzecz odwołującej się od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje oraz kosztów postępowania kasacyjnego, według norm przepisanych.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o:

- odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie, w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania:
- oddalenie skargi kasacyjnej w całości.

Nadto organ rentowy wniósł o zasądzenie od płatnika na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na przesłankach wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., gdyż skarżący wskazał na potrzebę wykładni przepisów prawa oraz występowanie w sprawie zagadnienia prawnego.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; czy z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 424365 i 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu

Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie zagadnienie prawne wymaga natomiast sformułowania takiego zagadnienia oraz przedstawienia argumentów prawnych, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu.

Nie istnieje przy tym możliwość stwierdzenia, że w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, bądź występuje zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP 2003 nr 13, poz. 5).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w świetle art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy o dzieło zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy (por. np. uchwałę z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyrok z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117), a teza ta jest aktualna także w stosunku do pracowników wykonujących taką pracę na podstawie umowy zlecenia (por. np. wyroki z 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727 oraz z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266). W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych rozszerza pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych poza sferę stosunku pracy, w tym na wykonywanie pracy na podstawie jednej z tych umów przez osobę, która wymienioną umowę zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 68). Praca wykonywana na rzecz pracodawcy to praca, której rzeczywistym beneficjentem jest

pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych czynności przez pracownika wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobę trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobę trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą trzecią. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708). W wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, Sąd Najwyższy wskazał, że nie można przyjąć, iż pracodawcy nie obciążają skutki finansowe w postaci obowiązku częściowego pokrycia, z własnych środków, kosztów składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, wynikające z korzystania - z pominięciem zasad reglamentacji czasu pracy - z efektów pracy świadczonej na rzecz pracodawcy w ramach dodatkowej umowy cywilnoprawnej zawartej z pośrednikiem. Dla uniknięcia lub złagodzenia tych skutków pracodawca - zlecając osobie trzeciej (zleceńodawcy pracownika) wykonanie określonych usług - powinien skalkulować, iż będzie na nim ciążył obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne pracownika. W uchwale z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że - ponieważ stosownie do art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przychód z tytułu umowy, o której stanowi art. 8 ust. 2a tej ustawy, jedynie „uwzględnia się” w podstawie wymiaru składek z tytułu stosunku pracy - pracodawca może dokonać ich potrącenia ze środków pracownika uzyskanych u niego. Nie można zaś kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazy dóbr osobistych sytuacji zasięgnięcia wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje (w tym przypadku - obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej). Pracodawca ma prawo domagania się tego rodzaju informacji przede

wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń społecznych łączącego ubezpieczonego, płatnika składek oraz organ rentowy. Funkcjonowanie tego stosunku wiąże się między innymi ze spełnieniem przez płatnika nałożonych nań przez ustawodawcę zadań w zakresie obliczania i opłacania składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, także pracownika, o jakim mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266 i z dnia 24 września 2015 r., I UK 490/14, LEX nr 1854103).

W sprawie nie występuje więc ani potrzeba wykładni wskazanych przepisów prawa, ani sformułowane zagadnienie prawne, ponieważ nie są to problemy nowe, a skarżący nie wskazał na żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego.

Biorąc to pod uwagę, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jednocześnie postanowił nie obciążać odwołującej się Spółki kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym, z uwagi na wystąpienie szczególnych okoliczności z art. 102 k.p.c.

W tożsamy sposób orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 września 2019 r., III UK 380/18 (niepublikowane), wydanym w sprawie zainicjowanej skargą kasacyjną tego samego podmiotu, o zbliżonej treści.